e-mail: uhsp.edu@gmail.com
Игнатенко Николай Николаевич, доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой экономики, Университет Григория Сковороды в Переяславе
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав, 08401, Украина
e-mail: professorignatenko@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHORS
Kotsur Vitaliy, Doctor of Historical Sciences, Candidate of Political Sciences, Professor of the Department of Public Management and Administration, Rector,
Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav
Str. Sukhomlinskoho, 30, Pereyaslav, 08401, Ukraine
e-mail: uhsp.edu@gmail.com
Ihnatenko Mykola, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics,
Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav
Str. Sukhomlinskoho, 30, Pereyaslav, 08401, Ukraine
e-mail: professorignatenko@ukr.net

УДК 316.422:330.34:352.93 https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-53-13-23

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ЯК НОВА МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ САМОВРЯДУВАННЯ ТА САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Васильєва О. О.,
Горошкова Л. А.

Актуальність теми дослідження. *Дієвим інструментом впровадження соціальних цінностей, що забезпечують новий формат соціальної взаємодії суспільних акторів сталого розвитку, виступають соціальні інновації. Інновації вивчаються у різних сферах соціальної практики та осмислюються як соціокультурні феномени, що виходять із економіко-технологічної площини.*

Постановка проблеми. *Незважаючи на певні напрацювання у дослідженні соціальних інновацій, є необхідність переходу до нового теоретичного осмислення феномену «соціальні інновації», що виникає у відповідь на розуміння ролі інноваційної складової у моделі взаємодії самоврядування та самоорганізації населення, інструменту оперативного вирішення та згладжування наслідків сучасних проблем соціально-економічного характеру.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Взаємозв'язок феномену інновацій з економічним розвитком суспільства, виявлений Н. Д. Кондратьєвим та Й. А. Шумпетером, спонукав до вивчення інновації як комплексного процесу, структурованого від етапу науково-фундаментального дослідження до практичного застосування. Подальше розуміння поняття «інновацій» було запропоноване С. Кузнецом, який показав, що інновації окрім технологічного аспекту, мають соціальний – нові технології спричиняють соціальні зміни (інституційні, ідеологічні та ін.). Сучасні форми прояву соціальних інновацій в контексті реалізації стратегії сталого розвитку досліджував Д. Антонюк, який наводить результати їх прикладного впровадження в провідних країнах світу з метою забезпечення якісних змін у суспільстві. В. Геєць, досліджуючи роль соціалізації та соціальних інновацій у взаємодії бізнесу та держави, акцентував увагу на забезпеченні соціальної взаємодії на макрорівні шляхом забезпечення співробітництва в об'єднанні людей у найрізноманітніші колективи, спільноти для виконання дій, що зумовлюються життєдіяльністю. Т. Кузь наголошує про налагодження через соціальні інновації партнерських відносин, конструктивного діалогу між органами влади, бізнесом, самоврядуванням та органами самоорганізації населення з метою підвищення результативності їхньої співпраці.*

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. *До цього часу в науковому середовищі немає єдиного підходу до визначення терміну «соціальні інновації», який, охоплює значну частину життєдіяльності суспільства. Недостатньо висвітлено роль соціальних інновацій у моделі ефективної взаємодії органів самоврядування та самоорганізації населення, а також форми їх прояву.*

Постановка завдання, мети дослідження. *Наведеними вище обставинами зумовлена доцільність визначення ролі та дієвих форм соціальних інновацій у взаємодії та співпраці зацікавлених сторін для розвитку громад та територій.*

Метод та методологія проведення дослідження. *У процесі проведення дослідження використано сукупність методів емпіричного і теоретичного дослідження (аналіз та синтез, абстрактно-логічний, узагальнення й системного аналізу).*

Викладення основного матеріалу (результати роботи). *Проведений ретроспективний аналіз становлення феномену соціальних інновацій, наводяться: авторське визначення терміну «соціальні інновації», основні інструменти для розвитку соціальних інновацій та актуальні сфери їх використання. Зазначено, що соціальні інновації як нові способи взаємодії людей у формі підтримки позитивних*

© **Васильєва О. О., Горошкова Л. А., 2022**

ініціатив, реалізації персональних проєктів, підготовки та розвитку здібностей волонтерів активізують розвиток територіальних громад шляхом налагодження широкої мережі горизонтальних та вертикальних взаємозв'язків між соціальними атракторами.

Галузь застосування результатів. *Отримані результати можуть бути використані в органах самоврядування територіальних громад з метою підвищення ефективності взаємодії стейкхолдерів в процесі досягнення цілей сталого розвитку.*

Висновки. *На сьогодні в Україні впровадження соціальних інновацій в процеси управління знаходиться на етапі становлення, практично відсутній досвід діяльності самоорганізованих структур та їх взаємодії з органами самоврядування, що потребує вдосконалення волонтерського менеджменту, поширення й розвитку фандрайзингу та краудфандингу, створення соціальних кластерів для формування людського потенціалу соціальних інновацій, орієнтованого на сталий розвиток.*

Ключові слова*: соціальні інновації, сталий розвиток, соціалізація, соціальна взаємодія, самоврядування, самоорганізація*

СОЦИАЛЬНЫЕ ИННОВАЦИИ КАК НОВАЯ МОДЕЛЬ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ САМОУПРАВЛЕНИЯ И САМООРГАНИЗАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ

Васильева Е. А.,
Горошкова Л. А.

Актуальность темы исследования*. Действенным инструментом внедрения социальных ценностей, обеспечивающих новый формат социального взаимодействия общественных актеров устойчивого развития, являются социальные инновации. Инновации изучаются в разных областях социальной практики и осмысливаются как социокультурные феномены, исходящие из экономико-технологической плоскости.*

Постановка проблемы*. Несмотря на определенные наработки в исследовании социальных инноваций, есть необходимость перехода к новому теоретическому осмыслению феномена «социальные инновации», возникшего в ответ на понимание роли инновационной составляющей в модели взаимодействия самоуправления и самоорганизации населения, инструмента оперативного решения и сглаживания последствий современных проблем социально-экономического характера.*

Анализ последних исследований и публикаций. *Взаимосвязь феномена инноваций с экономическим развитием общества, выявленная Н. Д. Кондратьевым и И. А. Шумпетером, побудила к изучению инновации как комплексного процесса, структурированного от этапа научно-фундаментального исследования к практическому применению. Дальнейшее понимание понятия «инновации» было предложено С. Кузнецом, который показал, что инновации, кроме технологического аспекта, имеют социальный – новые технологии влекут за собой социальные изменения (институциональные, идеологические и т.д.). Современные формы проявления социальных инноваций в контексте реализации стратегии устойчивого развития исследовал Д. Антонюк, который приводит примеры их прикладного внедрения в ведущих странах мира с целью обеспечения качественных изменений в обществе. В. Геец, исследуя роль социализации и социальных инноваций во взаимодействии бизнеса и государства, акцентировал внимание на обеспечении социального взаимодействия на макроуровне путем обеспечения сотрудничества в объединении людей в самые разные коллективы, сообщества для выполнения действий, обусловленных жизнедеятельностью. Т. Кузь отмечает налаживание через социальные инновации партнерских отношений, конструктивного диалога между органами власти, бизнесом, самоуправлением и органами самоорганизации населения с целью повышения результативности их сотрудничества.*

Выделение неисследованных частей всеобщей проблемы*. До сих пор в научной среде нет единого подхода к определению термина «социальные инновации», который охватывает значительную часть жизнедеятельности общества. Недостаточно отражена роль социальных инноваций в модели эффективного взаимодействия органов самоуправления и самоорганизации населения, а также формы их проявления.*

Постановка задачи, цели исследования. *Вышеуказанными обстоятельствами обусловлена целесообразность определения роли и действенных форм социальных инноваций во взаимодействии и сотрудничестве заинтересованных сторон для развития общин и территорий.*

Метод и методология проведения исследований*. В процессе проведения исследования использована совокупность методов эмпирического и теоретического исследования (анализ и синтез, абстрактно-логический, обобщение и системный анализ).*

Изложение основного материала (результаты работы). *Проведен ретроспективный анализ становления феномена социальных инноваций, приводятся: авторское определение термина «социальные инновации», основные инструменты развития социальных инноваций и актуальные сферы их использования. Социальные инновации как новые способы взаимодействия людей в форме поддержки положительных инициатив, реализации персональных проектов, подготовки и развития способностей волонтеров активизируют развитие территориальных общин путем налаживания широкой сети горизонтальных и вертикальных взаимосвязей между социальными аттракторами.*

***Область применения результатов**. Полученные результаты могут использоваться в органах самоуправления территориальных общин для повышения эффективности взаимодействия стейкхолдеров в процессе достижения целей устойчивого развития.*

***Выводы**. Сегодня в Украине внедрение социальных инноваций в процессы управления находится на этапе становления, практически отсутствует опыт деятельности самоорганизованных структур и их взаимодействия с органами самоуправления, что требует совершенствования волонтерского менеджмента, распространения и развития фандрайзинга и краудфандинга, создания социальных кластеров для формирования человеческого потенциала социальных инноваций.*

***Ключевые слова**: социальные инновации, устойчивое развитие, социализация, социальное взаимодействие, самоуправление, самоорганизация*

SOCIAL INNOVATIONS AS A NEW MODEL OF INTERACTION BETWEEN SELF-GOVERNMENT AND SELF-ORGANIZATION OF THE POPULATION

Vasyl'yeva Olena,
Horoshkova Lidiia

***Relevance of the research topic.** Social innovations are an effective tool for the introduction of social values that provide a new format of social interaction of social actors of sustainable development. Innovations are studied in various spheres of social practice and are understood as socio-cultural phenomena that come from the economic and technological plane.*

***Problem statement.** Despite some developments in the study of social innovation, there is a need to move to a new theoretical understanding of the phenomenon of «social innovation», which arises in response to understanding the role of innovation in the model of interaction of self-government and self-organization, as a tool for prompt resolution and smoothing of the consequences of modern socio-economic problems.*

***Analysis of recent research and publications**. The relationship of the phenomenon of innovation with the economic development of society, identified by N. D. Kondratiev and J. A. Schumpeter, encouraged the study of innovation as a complex process structured from the stage of basic research to practical application. Further understanding of the concept of «innovation» was proposed by S. Kuznets, who showed that innovation in addition to the technological aspect, have a social - new technologies cause social change (institutional, ideological, etc.). Modern forms of social innovation in the context of sustainable development strategy was studied by D. Antonyuk, who cites the results of their application in the leading countries of the world in order to ensure qualitative change in society. V. Geets, exploring the role of socialization and social innovation in the interaction of business and the state, focused on ensuring social interaction at the macro level by ensuring cooperation in uniting people in a variety of groups, communities to perform actions conditioned by life. T. Kuz emphasizes the establishment of partnerships through social innovations, constructive dialogue between government, business, self-government and self-organization of the population in order to increase the effectiveness of their cooperation.*

***Selection of unexplored parts of the general problem**. To date, there is no single approach in the scientific community to the definition of the term «social innovation», which covers a significant part of society. The role of social innovations in the model of effective interaction of self-government bodies and self-organization of the population, as well as the forms of their manifestation are insufficiently covered.*

***Problem statement, research goals.** The above circumstances determine the feasibility of determining the role and effective forms of social innovation in the interaction and cooperation of stakeholders for the development of communities and territories.*

***Method and methodology of research.** The set of methods of empirical and theoretical research (analysis and synthesis, abstract-logical, generalization and system analysis) in the process of research was used.*

***Presentation of the main material (results of work).** A retrospective analysis of the formation of the phenomenon of social innovation, the author's definition of the term «social innovation», the main tools for the development of social innovation and current areas of their use. It is noted that social innovations as new ways of human interaction in the form of supporting positive initiatives, personal projects, training and skills development of volunteers intensify the development of local communities by establishing a wide network of horizontal and vertical relationships between social attractors.*

***Field of application of results.** The obtained results can be used in the self-government bodies of territorial communities in order to increase the effectiveness of stakeholder interaction in the process of achieving sustainable development goals.*

***Conclusions.** Today in Ukraine the introduction of social innovations in management processes is in its infancy, there is virtually no experience of self-organized structures and their interaction with self-government bodies, which requires improvement of volunteer management, dissemination and development of fundraising and crowdfunding, creation of social clusters for human innovation, which is focused on sustainable development.*

*Keywords**: social innovations, sustainable development, socialization, social interaction, self-government, self-organization***

***JEL Classification:** A13, I31, M14, O31*

Актуальність теми дослідження. Дієвим інструментом впровадження соціальних цінностей, що забезпечують новий формат соціальної взаємодії суспільних акторів сталого розвитку, виступають соціальні

інновації. Інновації вивчаються у різних сферах соціальної практики та осмислюються як соціокультурні феномени, що виходять із економіко-технологічної площини.

Будь-яка реформа суспільної організації є соціальною інновацією, історія демонструє безліч прикладів соціальних інновацій, що виявлялися з витоків цивілізації та зародження суспільних відносин. Серед таких інновацій можна виділити створення громад, зародження держави, формування регулярної армії та багато інших прикладів, що трансформували актуальні проблеми суспільного життя в ефективні рішення, безліч з яких перетворилися на стійкі соціальні закони.

Постановка проблеми. Незважаючи на певні напрацювання у вирішенні зазначених питань, є необхідність переходу до нового теоретичного осмислення феномену «соціальні інновації», що виникає у відповідь на розуміння ролі інноваційної складової у моделі взаємодії самоврядування та самоорганізації населення, інструменту оперативного вирішення та згладжування наслідків сучасних проблем соціально-економічного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальними інноваціями вважають «нові ідеї, метою яких є зміцнення громадянського суспільства [1, с. 217]. Термін «соціальна інновація» вперше виник на початку XVIII ст. на базі ідеологічних та соціально-політичних дискусій [2]. Соціальна інновація стала розглядатися як явище, відмінне від технологічної інновації, лише наприкінці XX століття. Сам термін «інновація» був введений у науковий обіг на початку XX ст. Йозефом Шумпетером і означав зміни з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нових виробництв, транспортних засобів, ринків та форм організації у промисловості [3]. Теоретичне осмислення Й.А. Шумпетера стало посилом для розробки інноваційної проблематики у різних напрямках економічної науки, що суттєво вплинуло на становлення науково-економічної думки. В економічній науці у 60-ті роки XX ст. термін «соціальні інновації» використовувався у роботах П. Друкера та М. Янга.

Послідовник Шумпетера Джон Бернал глибоко вивчав взаємозв'язок між науковими, технічними та соціальними нововведеннями на всіх етапах розвитку суспільства. Бернал зазначав, що періоди розквіту науки збігаються з періодами посилення економічної активності та технічного прогресу [4, с. 30]. Розвиваючи ці ідеї, Саймон Кузнець виділив поняття «епохальних інновацій», які ведуть до глибоких трансформацій у суспільстві та знаменують перехід до нового технологічного чи економічного способу виробництва [5].

Надалі, взаємозв'язок феномену інновацій з економічним розвитком суспільства, виявлений Н. Д. Кондратьєвим та Й. А. Шумпетером, спонукав до вивчення інновації як комплексного процесу, структурованого від етапу науково-фундаментального дослідження до практичного застосування. Подальше розуміння поняття «інновацій» було запропоноване С. Кузнецом, який показав, що інновації окрім технологічного аспекту, мають соціальний – нові технології спричиняють соціальні зміни (інституційні, ідеологічні та ін.), і певний період історичної епохи пов'язують із «епохальними інноваціями». З іншого боку, соціальні інновації сприяють досягненню максимальної корисності технологічних інновацій [5]. На відміну від традиційних технічних інновацій, соціальні інновації мають ширшу сферу застосування.

Досліджуючи теоретичні проблеми інноватики та виявляючи нові джерела розвитку суспільства, С.А. Шавель стверджує, що «соціальна інновація є процесом легітимних керованих змін, спрямованих на системне, цілісне оновлення суспільства, його окремих сфер та інститутів через перетворення та раціоналізацію сформованих повсякденних практик і схем відносин для людей (групами, класами, спільнотами)» [6, с. 7].

Деякі автори вважають, що в основі соціальних інновацій лежить мотивація до впровадження. Наприклад, англійські економісти М. Харріс та Д. Олбурі визначають соціальні інновації як «інновації, призначені для вдосконалення суспільних благ». Вони спрямовані на задоволення соціальних потреб, якими можуть знехтувати традиційні механізми ринку, і найчастіше погано обслуговуються державними організаціями. Соціальні інновації можуть функціонувати всередині або за межами державних служб. Вони можуть бути ініційовані державним, приватним або некомерційним секторами, органами самоврядування, а також рядовими користувачами та спільнотами [7, с. 18-19].

Форми прояву соціальних інновацій в контексті реалізації стратегії сталого розвитку досліджував Д. Антонюк [8, с. 70], який наводить результати їх прикладного впровадження в провідних країнах світу з метою забезпечення якісних змін у суспільстві.

В. Геєць, досліджуючи роль соціалізації та соціальних інновацій у взаємодії бізнесу та держави, акцентував на забезпеченні соціальної взаємодії на макрорівні «шляхом забезпечення співробітництва в об’єднанні людей у найрізноманітніші колективи, спільноти для виконання дій, які зумовлюються життєдіяльністю» [9, с. 15], на його думку, соціальні інновації «передбачають оновлення й активізацію життєдіяльності, що народжують ініціативу, яка є невидимим активом, завдяки якому відбувається прискорення економічного зростання ендогенного характеру» [9, с. 19]. Т. Кузь наголошує про налагодження через соціальні інновації партнерських відносин, що сприятимуть конструктивному діалогу між органами влади, бізнесом, самоврядуванням та органами самоорганізації населення з метою підвищення результативності їхньої співпраці [10].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. До цього часу в науковому середовищі немає єдиного підходу до визначення терміну «соціальні інновації», який охоплює значну частину життєдіяльності суспільства. Недостатньо висвітлено роль соціальних інновацій у моделі ефективної взаємодії органів самоврядування та самоорганізації населення, а також форми їх прояву.

Постановка завдання, мети дослідження. Наведеними вище обставинами зумовлена доцільність визначення ролі та дієвих форм соціальних інновацій у взаємодії та співпраці зацікавлених сторін для розвитку громад та територій.

Метод та методологія проведення дослідження. У процесі проведення дослідження використано сукупність методів емпіричного і теоретичного дослідження (аналіз та синтез, абстрактно-логічний, узагальнення й системного аналізу).

Виклад основного матеріалу. Соціальні інновації у макроекономічному вимірі є специфічним засобом подолання фаз циклу, на яких уповільнюється економічний розвиток та відбувається його стагнація, з метою забезпечення зростання економіки та розв'язання соціальних проблем населення. У документах Європейської комісії соціальні інновації розглядаються як основний інструмент мобілізації ресурсів для вирішення соціальних викликів у Європі, як необхідний елемент технологічних інновацій та соціально-економічного розвитку, як інструмент для досягнення більшого соціального результату меншими зусиллями.

Соціальні інновації найактивніше почали розвиватися та підтримуватись після світової економічної кризи 2008–2009 років та відповідного зниження державних витрат на соціальну сферу. Перед світовим співтовариством гостро постало завдання переходу до сталого типу соціально-економічного розвитку.

Соціальна складова стійкості розвитку орієнтована на людину та спрямована на збереження стабільності соціальних та культурних систем, у тому числі, на скорочення кількості руйнівних конфліктів для людей. У рамках концепції людського розвитку людина виступає не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Спираючись на розширення варіантів вибору людини як головної цінності, концепція сталого розвитку передбачає, що людина повинна брати участь у процесах, що формують сферу її життєдіяльності, сприяти прийняттю та реалізації рішень, контролювати їхнє виконання.

Розвиток соціальних інновацій забезпечує створення суспільства зі збалансованістю соціальних, економічних та екологічних потреб. Головною умовою для формування такого суспільства є людський капітал – інтенсивний і складний виробничий фактор розвитку економіки та суспільства, який включає трудові ресурси, знання, інструменти інтелектуальної та організаційної праці, що забезпечують ефективне й раціональне функціонування людського капіталу як фактору виробничого розвитку. Центральним об’єктом соціальних інновацій виступає не сама технологічна продукція, а відносини, потреби та інтереси людей. Визначаючи роль соціальних інновацій у формуванні людського капіталу, можна визначити класифікації соціальних інновацій за різними ознаками: за об'єктами інвестування (в демографії; в охороні здоров'я; в поліпшенні умов життя населення; в підвищенні культурного рівня; в соціальному забезпеченні); за суб'єктами інвестування (міжнародні організації; органи державної влади; фізичні та юридичні особи); за формою реалізації (речові; грошові; організаційні; культурні); за терміном інвестування (короткострокові - до 1 року; середньострокові - від 1 року до 3 років; довгострокові - від 3 років і більше); за призначенням (змінюють форму діяльності; створюють новий продукт) [11, с. 43].

Теорія інноваційного розвитку має довгу історію, особливо активно це питання досліджувалось у роботах Шумпетера. Якщо на початку 20-го століття ранні теоретичні роботи наголошували на соціально-культурному аспекті інновацій, то з часом цей аспект став поступово витіснятися на користь економіко-технологічного та прикладного характеру використання інновацій.

Проте останнім часом концепція соціальних інновацій знову відроджується та стає все більш очевидною базою для суспільних дебатів. Політики, практики та теоретики дійшли до консенсусу, що широке поширення соціальних інновацій необхідне, оскільки це базис для вирішення серйозних проблем, із якими українське суспільство стикається нині в умовах становлення нового адміністративно-територіального устрою.

Для реалізації програм та впровадження інновацій міжнародними організаціями та урядами різних країн розробляються довгострокові проєкти, результатом яких мають стати покращення добробуту та рівня життя населення.

Соціальні інновації, як правило, визначають у двох основних аспектах: по-перше, інновації соціального або культурного характеру в будь-якій галузі, наприклад, нові поведінкові моделі, зміна принципів побудови відносин між людьми. У цій інтерпретації соціальні інновації забезпечують використання еволюції систем цінностей та пріоритетів, норм та репрезентативно-інтерпретаційних схем для отримання прибутку не з технологічних або продуктових модифікацій, а з форм взаємодії. По-друге, інновації, тобто поширення та інституціоналізація змін у соціальних відносинах, соціальній політиці, соціальних послугах та соціально-культурному сервісі, а також соціальне підприємництво як система вирішення суспільних проблем, таких як підтримка менш захищених верств населення.

Методологічно соціальні інновації відображають аспект змін, пов'язаний із формуванням нових форм та розбудовою базових принципів взаємовідносин людей та інституційних суб'єктів у суспільстві.

Оскільки інновації (на відміну від відкриття чи винаходу) відображають впровадження та алгоритмізацію запропонованого нового (нової технології, нового продукту чи послуги, тощо), тобто стандартизацію та раціоналізацію, то ці процеси, як правило, стосуються масових категорій (групи населення, типи підприємств, види діяльності та т. п.), У зв'язку з цим виникають значні групові процеси, формування нових та деформація старих спільнот (соціопрофесійних «ком’юніті», соціокультурних спільнот, етнорелігійних громад), нарешті, загалом зміна поведінки людей у глобальному людському суспільстві на рівні планетарної свідомості та дії.

У широкому розумінні слова під соціальними інноваціями розуміють удосконалення сфер освіти, охорони здоров'я, науки, культури та мистецтва; у вузькому сенсі - підвищення якості життя і праці окремого

індивіда або невеликого колективу. У першому випадку таке загальне визначення не дозволяє чітко позначити предмет, що характеризується, і заглибитися в його специфіку, у другому – звуження меж розуміння залишає поза увагою функціональні можливості і практичне значення масштабного погляду на феномен соціальної інновації. Також термін «соціальна інновація» може бути визначений як процес перетворення нововведень у соціокультурні норми та зразки, що забезпечує їх інституційне оформлення та закріплення у сфері духовної та матеріальної культури суспільства.

В даний час концепція соціальних інновацій об'єднує різні інноваційні методи для вирішення найбільш актуальних проблем, що стоять перед суспільством, таких, як безпека, бідність, безробіття, захист довкілля. Ще десять років тому ця концепція була відсутня в теорії соціального розвитку, але на цей час перед політичними діячами, представниками бізнесу, науки і освіти, а також усіма зацікавленими громадянами стоїть завдання шукати нові підходи для вирішення проблем, що стоять перед нашою планетою. Це можуть бути як соціальні інновації, «що запропоновані з боку держави та за рахунок коштів держави, але й ті, які долучають до цього і бізнес, і інститути громадянського суспільства» [9, с. 12], у тому числі й органи самоорганізації населення.

Пропонується наступне визначення соціальних інновацій – це нові рішення (продукти, послуги, моделі, ринки, процеси тощо), які одночасно задовольняють соціальну потребу (ефективніше, ніж існуючі рішення) і призводять до нових або покращених можливостей та відносин, сприяють розвитку творчого потенціалу особи, підвищують ефективність використання активів та ресурсів, отримують соціальне визнання, а після апробації стають напрямком діяльності державних структур.

До соціальних інновацій відносяться як колективні, так та індивідуальні види діяльності. Так, у Європейському союзі на міждержавному та національному рівнях для розвитку соціальних інновацій застосовуються три основні інструменти.

Насамперед, це стратегія «Європа 2020» у вигляді її двох головних напрямів: «Інноваційний Союз» та «Європейська політика проти бідності». Обидва напрями включають масштабну діяльність та фінансування розвитку співпраці між органами влади, некомерційними організаціями, бізнесом та соціальними підприємцями в одній або кількох країнах.

По-друге, це Social Business Initiative – низка фінансових та законодавчих ініціатив, спрямованих на розвиток соціального підприємництва, інвестицій у людський капітал, дослідження, розробку та розповсюдження соціальних інновацій, розвиток мікрофінансування. Фінансова підтримка включає можливість фінансування з Європейського фонду регіонального розвитку (183 млрд євро у 2014–2020 рр.) та Європейського соціального фонду (80 млрд. євро, 2014–2020).

Третій напрямок це Social Investment Package – комплекс заходів щодо розвитку та використання країнами – членами ЄС соціальних інвестицій для соціального захисту.

На індивідуальному рівні громадяни можуть брати участь у соціально-інноваційному процесі за допомогою так званої «індивідуальної соціальної відповідальності» (Individual Social Responsibility). В її основі лежить принцип – досягти змін у світі, які ви хочете здійснити. Це мотивує багатьох робити свій внесок та брати активну участь у різноманітних сферах їх життєдіяльності з метою покращення соціальних умов.

Бізнес також може впроваджувати соціальні інновації через «соціальну корпоративну відповідальність» (Responsibility Social Corporate) або «включення бізнесу» (inclusive business).

У цій сфері виділяється два типи такої діяльності:

1) соціальне підприємництво – поєднує найкращі бізнес-моделі для досягнення двох цілей – ефективності та соціального ефекту;

2) використання підприємствами малого та середнього бізнесу своїх активів для включення у діяльність людей з низькими доходами.

Ще однією сферою впровадження соціальних інновацій є освіта – за рахунок реалізації концепції «соціальної відповідальності університетів» (social responsibility of universities – RSU). Відповідно до цього підходу, університет повинен відповідально керувати своєю діяльністю та зв'язками з різними стейкхолдерами (зацікавленими сторонами): викладачами, дослідниками, адміністрацією, студентами, урядом та суспільством загалом. Використання моделі корпоративної соціальної відповідальності у сфері професійно-технічної освіти дасть змогу подолати диспропорції на ринку праці щодо забезпечення кваліфікованими спеціалістами необхідного рівня підготовки та кваліфікації [12, с. 102].

Найбільш значущим моментом актуалізації соціальних інновацій виступає технологічне зростання. Технологічні інновації природним чином змінювали взаємини між суб'єктами суспільства та вимагали нових рішень щодо виробництва, розподілу та споживання. Супутні їм трансформації та конфлікти стимулювали структурні зміни, правові та інституційні нововведення, і з прискоренням науково-технічного прогресу потреба у них лише зростала. Як зазначає С. Кузнець, «постійна поява технологічних нововведень та супутні їм соціальні нововведення, що полегшують необхідну адаптацію, є головними чинниками впливу на структуру економіки та суспільства» [5].

Соціальні інновації стали здійснюватися тим активніше, чим вищим став темп технологічних змін. Саме з цієї причини з 1980-х років. спостерігається лавиноподібне зростання інтересу до соціальних інновацій, роль яких стрімко зросла (рис. 1): експонентне зростання технологічних інновацій з останньої чверті XX століття збігається з експоненційним зростанням публікаційної активності у сфері соціальних інновацій.

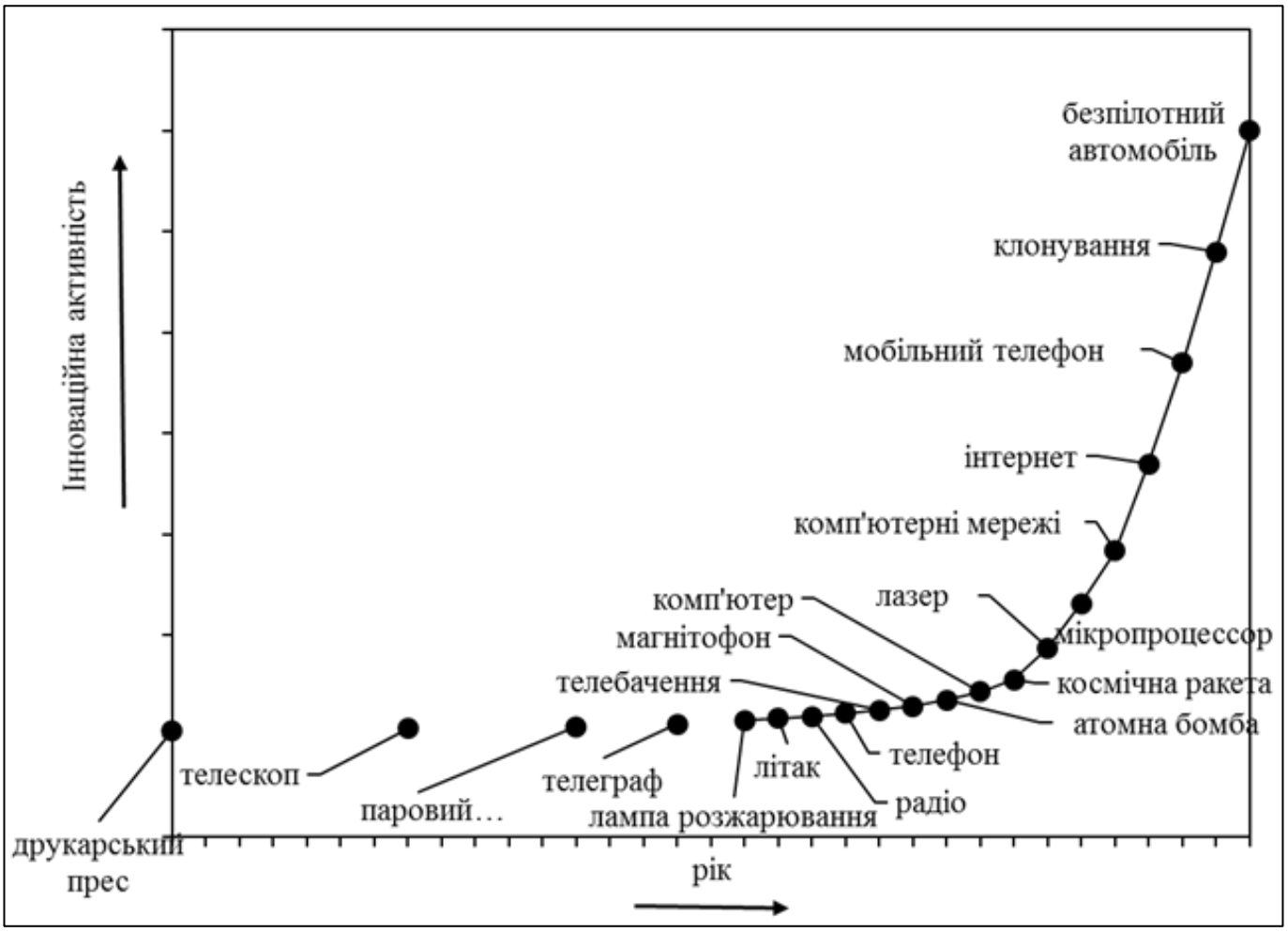

Рисунок 1. Динаміка глобальної інноваційної активності
Джерело: [13]

Таким чином, соціальні інновації історично «йдуть у ногу» з інноваціями технологічними та еволюційно мають синергетичний ефект. Крім того, вони пронизують усі рівні розвитку нашого суспільства та, на відміну інновацій технологічного характеру, найбільшою мірою реалізованих у комерційному секторі, активно застосовувані як на рівні держави, регіонів і самоврядування, так і у комерційному, некомерційному секторах на рівні локальних неформальних спільнот.

Еволюція держави та поступова зміна її функцій і ролі призвели до того, що соціальні проблеми, що наростають, вийшли за рамки компетенції урядів. Зростаючі масштаби сучасних суспільств виділили та загострили такі проблеми, як бідність та соціальна нерівність, девіантна поведінка, доступ членів суспільства до суспільних благ, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та якість цих послуг. У сучасних умовах уряд більш нездатний самостійно вирішувати такий високий обсяг соціальних проблем. Як заявив Рональд Рейган у 1981 р., уряди не можуть бути основним механізмом вирішення соціальних проблем в умовах справжньої кризи, оскільки сам є проблемою. Політика Рейгана включала скорочення програм підтримки громадян, охорони здоров'я, дерегулювання низки промислових галузей і банківської сфери. Аналогічно політика Маргарет Тетчер позначила тенденцію до зниження ролі урядів та формування нового громадського менеджменту (new public management). Пов'язано це було з тим, що більшість викликів «епохи мільярдів» важко піддаються регулюванню «згори». І незважаючи на природну зацікавленість державних структур до монопольного регулювання соціальної сфери, більшість цих проблем делегували громадянському суспільству.

Отже, традиційні (індустріальні) схеми організації життя продемонстрували їх неефективність у сучасних умовах. Зростання кількості та глибини соціальних проблем зажадали перебудови суспільних поведінкових патернів, переоцінки цінностей щодо суспільних потреб та норм поведінки, а також активного включення всіх учасників суспільного розвитку у вирішення глобальних проблем. Як показала практика функціонування сучасного суспільного сектора, чим більш включеним у процес формування комфортного соціального середовища є індивід, тим більше він задоволений результатом. Саме в цьому плані найбільш активно здійснюються соціальні інновації.

Двигуном прогресу, що включає науково-технічну та соціальну складові, завжди виступали взаємодопомога та солідарність. Об’єднання людей з метою спільного вирішення соціальних проблем, які історично пройшли шлях від племен, гільдій до спільнот, соціальних мереж, власне є соціальною інновацією,

ефективним інструментом міжособистісної взаємодії задля передачі потенціалу еволюційного розвитку [9]. У результаті суспільство, бізнес та державні структури нині консолідують зусилля та виступають як рівноправні учасники соціально-інноваційного процесу. Як нова модель взаємодії громадянського суспільства з державою, соціальні інновації підвищують здатність населення до самоорганізації та дії. У сферу активного впливу соціальних інновацій нині потрапляють найгостріші проблеми соціального простору, основний спектр яких представлений на рис. 2.

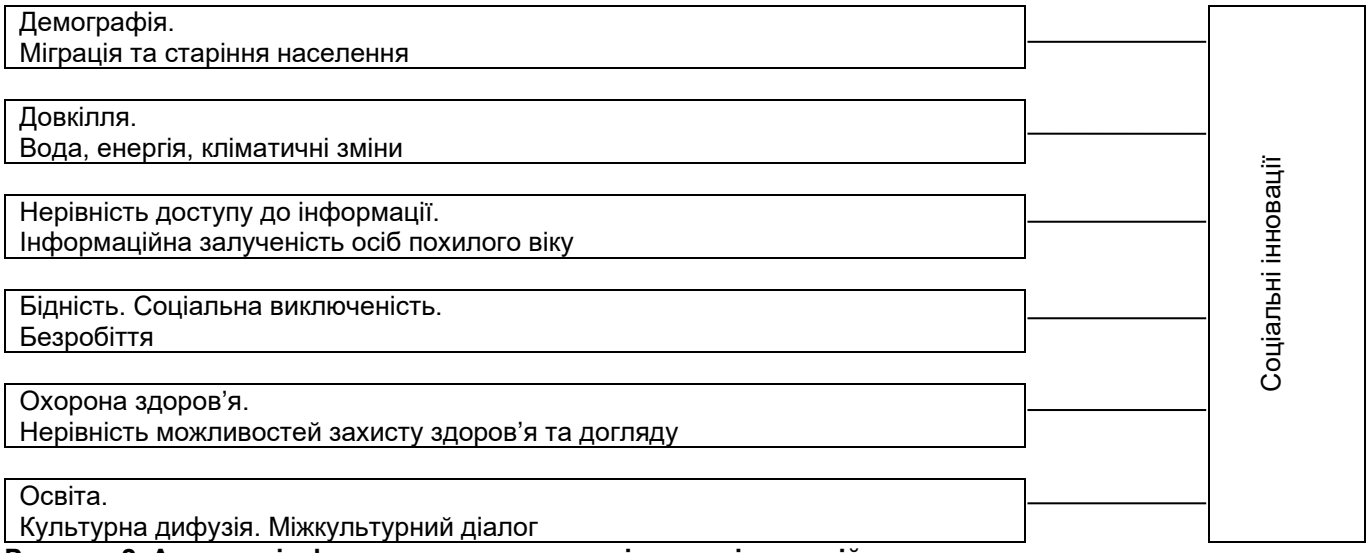

Рисунок 2. Актуальні сфери використання соціальних інновацій
Джерело: систематизовано авторами

В результаті впровадження соціальних інновацій відбувається активізація суспільного розвитку: розширюються можливості суспільства шляхом створення нових ролей та відносин, а також кращого використання активів та ресурсів. Соціально-інноваційний процес часто тягне за собою зміни у соціальних відносинах та активізує участь уразливих, маргінальних груп, розширюючи їх доступ до різних ресурсів, що дозволяє їм краще задовольняти свої потреби [14].

Соціальні інновації оточують нас всюди: це групи самодопомоги в галузі охорони здоров'я та житлового забезпечення, це телефони довіри та теле-фандрайзинг, це приватні дитячі садки та рішення кондомініумів з охорони житлових територій, це Вікіпедія та Відкритий університет, це мікрокредитування та споживчі кооперативи, благодійні магазини та екологічні ініціативи, та багато іншого.

Важливим фактором, що спричинив зростання соціальних інновацій, стала глобалізація. В умовах, коли межі між суспільствами стають більш проникними, зникають політичні, транспортні, культурні, мовні бар'єри, соціальні інновації набувають найпотужнішого поштовху для розвитку та зростання. Найбільш глибока хвиля глобалізації, що почалася з 1990-х рр., призвела до безпрецедентної інтеграції світової фінансової системи, вибухового зростання міжнародної торгівлі, іноземних інвестицій, комунікацій, різноманітних міжнародних проектів. Оскільки глобалізація сприяє міжкультурному спілкуванню, можливостям підтримки всього нового на міжнародному рівні, вона стає важливим чинником появи та розповсюдження інновацій.

Побудова соціально орієнтованого суспільства передбачає трансформацію підходів до вибору інструментів та механізмів управління соціально-економічними процесами, пріоритетними стають соціальні аспекти розвитку громад та територій, що потребують державної фінансової підтримки соціальних інновацій, направлених на підвищення якості життя населення та збереження довкілля [15, с. 17].

Діяльність суспільних стейкхолдерів, що орієнтовані на соціальні інновації, фінансується більшою мірою за рахунок міжнародних грантів. Активному розвитку соціальних інновацій сприяють соціальні мережі. Як показують дослідження, глобальне включення економічно активної частини населення до соціальних та мобільних мереж дозволяє активно розвивати багато соціальних проєктів. І особливо активний розвиток у даних умовах отримують фандрайзинг та краудфандинг проєкти. Саме зростання краудфандинга має експоненційну динаміку. За оцінками Світового банку, до 2025 р. обсяг краудфандинга у світі досягне 100 млрд. дол.

Отже, глобалізація значно розширює можливості соціальних інновацій. Краудфандинг і фандрайзинг, що є самі собою найважливішими соціальними інноваціями, відкривають величезні можливості реалізації соціально-інноваційних проектів на локальному і глобальному рівні, задіявши величезні маси населення через соціальні та мобільні мережі.

Ефективне вирішення конкретних соціальних проблем передбачає об'єднання наявних ресурсів та знань у різних галузях, технологіях та сферах діяльності. Європейський Союз визначив сім пріоритетних напрямів, у яких інвестиції у дослідження та інновації можуть принести реальну користь людям: охорона здоров'я; продовольча безпека; безпечна та ефективна енергетика; інтелектуальний транспорт; довкілля; захист свободи та безпеки громадян; інклюзивне, інноваційне суспільство. Останній напрямок передбачає

вихід соціуму на якісно новий рівень, основу якого становить інклюзивна економічна модель, покликана протидіяти незахищеності та нерівності, сприяти збільшенню доходів соціально незахищеного населення та зростанню споживання ним матеріальних та духовних благ.

Одним із найважливіших інструментів реалізації нової стратегії, націленої на вирівнювання рівня життя в різних країнах та забезпечення високих темпів загальносвітового соціально-економічного прогресу, є соціальні інновації, що дозволяють як державі в цілому, так і окремим компаніям оперативно реагувати на найбільш значущі соціальні проблеми, не даючи їм досягти тієї інтенсивності, яка загрожує широким спектром негативних наслідків.

Ступінь громадянської активності населення України значно нижчий, ніж у європейських країнах. Дослідження, що проводяться в цій галузі, показують, що кількість зайнятих у секторі громадських організацій становить 0,4% від загальної чисельності зайнятих у економіці, хоча майже третина населення перебуває у складі однієї чи декількох громадських організацій. Менше 10% населення України бере участь у вирішенні проблем самоврядування. Подібна ситуація потребує серйозних зусиль щодо її зміни, цілеспрямованих дій, направлених на інтенсифікацію залученості до вирішення соціальних проблем як з боку держави, так і з боку приватного бізнесу. На цьому тлі саме інноваційні механізми виглядають найперспективнішими, здатними намітити нові вектори розвитку.

Агентство соціальних інвестицій та інновацій України стало одним із піонерів у використанні нової для нашої країни технології - соціальний квест. Ця форма соціальної взаємодії спрямована на підвищення громадянської активності та залучення дедалі більшої кількості людей до обговорення соціальних проблем. У рамках соціального квесту всі бажаючі отримали можливість не лише познайомитися з механізмом та перспективами соціального проектування, а й розробити власні соціальні проекти за одним із трьох напрямків програми: «Мій двір», «Моя сім'я» та «Моє місто».

Практика показує, що технологія соціальних квестів ефективна насамперед при локальній роботі з місцевим співтовариством. Квест стає як механізмом підтримки ініціатив окремих громадян, так і інструментом, що формує місцеве самоврядування. Він дозволяє підвищити комунікаційну активність між жителями району, об'єднати людей у рамках досягнення соціально значимих цілей. Така форма стимулює той вид громадянської активності, який у науковій літературі називають конструктивним. На відміну від утриманської, що обмежується скаргами та проханнями, протестною, вираженою пікетами, мітингами, бойкотами і тому подібними формами, та фіктивно-демонстративною активністю, що використовує населення як інструмент для просування політичних проектів, конструктивна являє собою реальну спробу самоорганізації населення коригувати дії владних структур для формування найбільш сприятливих умов життєдіяльності.

Соціальний квест є лише одним з прикладів сучасних соціальних інновацій. Перелік всього арсеналу інноваційних засобів, що застосовуються у соціальній сфері, дуже різноманітний. Багато які з них засновані на комп'ютерних технологіях, що базуються на платформах інноваційної архітектури, використовують різні екосистеми, залучають нові ресурси та технології для свого розвитку. Заслуговує на увагу європейський досвід впровадження соціальних інновацій – концепція «розумне село», що передбачає участь жителів громади у вдосконаленні соціально-економічного та екологічного розвитку територій через залучення місцевого населення з використанням цифрових технологій.

Застосування різноманітних форм прямої демократії у вигляді соціальних інновацій (електронні петиції, електронні звернення, обговорення з використанням цифрових технологій) [16, с. 207] сприяє підвищенню ефективності взаємодії органів самоврядування та самоорганізації населення для забезпечення успіху процесів децентралізації та досягнення цілей сталого розвитку. Соціальні інновації як нові способи взаємодії людей у формі підтримки позитивних ініціатив, реалізації персональних проєктів, підготовки та розвитку здібностей волонтерів активізують розвиток територіальних громад [17] шляхом налагодження широкої мережі горизонтальних та вертикальних взаємозв'язків між соціальними атракторами. Соціальні інновації передбачають створення таких моделей взаємодій та співпраці, що формують практику створення нових понять та рішень.

Висновки. На сьогодні в Україні впровадження соціальних інновацій в процеси управління знаходиться на етапі становлення, практично відсутній досвід діяльності самоорганізованих структур та їх взаємодії з органами самоврядування, що потребує вдосконалення волонтерського менеджменту, поширення й розвитку фандрайзингу та краудфандингу, створення соціальних кластерів для формування людського потенціалу соціальних інновацій, орієнтованого на сталий розвиток.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Перспективами подальших досліджень є систематизація дієвих форм соціальних інновацій для соціально-економічного розвитку територій в умовах реформування адміністративно-територіального устрою.

Список використаних джерел

1. Вольська О. М. Соціальні інновації як складова державної соціальної політики. Актуальні проблеми державного управління. 2020. № 2. С. 216-221.

2. Moulaert F., Mehmood A., MacCallum D. and Leubolt B. (eds.). Social Innovation as a Trigger for Transformations. The Role of Research. Publications Office of the European Union, Luxembourg. 2017.

3. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1934. 255 p

4. Бернал Дж. Наука в истории общества. М.: ИЛ, 1956. 743 с.

5. Kuznets S. Growth, Population, and Income Distribution: Selected Essays, first ed. Norton, New York. 1979.

6. Шавель С. А. Социальные инновации как источник развития общества. Социология. 2004. № 3. С. 3–21.

7. Harris M., Albury D. The Innovation Imperative. London: NESTA, 2009. 32 p.

8. Antoniuk, D. and Bui, J. Social innovations: experience on implementation of projects of the leading world countries for Ukraine. Management and Entrepreneurship: Trends of Development. 2019. 1(07). P. 64-73.

9. Геєць В. М. Соціалізація, соціальні інновації та соціальна взаємодія бізнесу й держави. Український соціум. 2020. № 3. С. 9-23.

10. Кузь Т. І., Малюта Л. Я., Островська Г. Державне та приватне партнерство в умовах об'єднаних територіальних громад (організація розвитку інфраструктури та сервісного обслуговування). Галицький економічний вісник. 2020. № 2. С. 199-207.

11. Осецький В., Кирильчук О., Савчук Н. Соціальні інновації в освіті – драйвери розвитку людського капіталу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2020. Вип. 1. С. 42-48.

12. Горошкова Л. А., Хлобистов Є. В. Моделювання узгодження інтересів зацікавлених сторін у концепції корпоративної соціальної відповідальності. Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. 2020. № 1. С. 101-107.

13. Kurzweil R. The Law of Accelerating Returns. 2001. URL: http://www.kurzweilai.net/the-law-of-accelerating-returns.

14. Васильєва О. О. Соціальні інновації у формуванні людського капіталу. Інфраструктура ринку. 2022. № 65. URL: http://www.marketinfr.od.ua/uk/65-2022.

15. Крюкова І. О. Соціальні інновації як стратегічний напрям розвитку інноваційної діяльності в Україні та фінансовий механізм їх реалізації. Інноваційна економіка. 2020. № 1-2. С. 15-24.

16. Мануілова К. В. Засади децентралізації в публічній владі запорізьких козаків. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління. 2018. Т. 29(68), № 1. С. 205-209.

17. Пурцхванідзе О. В. Особливості процесу планування діяльності територіальної громади. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 11. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1523.

References

1. Vol's'ka O. M. (2020). Sotsial'ni innovatsiyi yak skladova derzhavnoyi sotsial'noyi polityky [Social innovations as a component of state social policy]. Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya – Current issues of public administration, 2. 216-221.

2. Moulaert F., Mehmood A., MacCallum D. and Leubolt B. (eds.). (2017). Social Innovation as a Trigger for Transformations. The Role of Research. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

3. Schumpeter J. (1934). The Theory of Economic Development. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 255.

4. Bernal Dzh. (1956). Nauka v ystoryy obshchestva [Science in the history of society]. M.: YL. 743.

5. Kuznets S. (1979). Growth, Population, and Income Distribution: Selected Essays, first ed. Norton, New York.

6. Shavel' S. A. (2004). Sotsyal'nye ynnovatsyy kak ystochnyk razvytyya obshchestva [Social innovations as a source of social development]. Sotsiolohiya – Sociology, 3. 3–21.

7. Harris M., Albury D. (2009). The Innovation Imperative. London: NESTA. 32.

8. Antoniuk, D. and Bui, J. (2019). Social innovations: experience on implementation of projects of the leading world countries for Ukraine. Management and Entrepreneurship: Trends of Development, 1(07). 64-73.

9. Heyets' V. M. (2020). Sotsializatsiya, sotsial'ni innovatsiyi ta sotsial'na vzayemodiya biznesu y derzhavy [Socialization, social innovation and social interaction between business and the state]. Ukrayins'kyy sotsium – Ukrainian society, 3. 9-23.

10. Kuz' T. I., Malyuta L. Ya., Ostrovs'ka H. (2020). Derzhavne ta pryvatne partnerstvo v umovakh ob'yednanykh terytorial'nykh hromad (orhanizatsiya rozvytku infrastruktury ta servisnoho obsluhovuvannya) [Public-private partnership in the conditions of united territorial communities (organization of infrastructure development and service)]. Halyts'kyy ekonomichnyy visnyk – Galician Economic Bulletin, 2. 199-207.

11. Osets'kyy V., Kyryl'chuk O., Savchuk N. (2020). Sotsial'ni innovatsiyi v osviti – drayvery rozvytku lyuds'koho kapitalu [Social innovations in education are drivers of human capital development]. Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy, 1. 42-48.

12. Horoshkova L. A., Khlobystov Ye. V. (2020). Modelyuvannya uzhodzhennya interesiv zatsikavlenykh storin u kontseptsiyi korporatyvnoyi sotsial'noyi vidpovidal'nosti [Modeling the coordination of stakeholder interests in the concept of corporate social responsibility]. Derzhava ta rehiony. Seriya : Ekonomika ta pidpryyemnytstvo – State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship, 1. 101-107.

13. Kurzweil R. (2001). The Law of Accelerating Returns. URL: http://www.kurzweilai.net/the-law-of-accelerating-returns.

14. Vasyl'yeva O. O. (2022). Sotsial'ni innovatsiyi u formuvanni lyuds'koho kapitalu [Social innovations in the formation of human capital]. Infrastruktura rynku – Market infrastructure, 65. URL: http://www.marketinfr.od.ua/uk/65-2022.

15. Kryukova I. O. (2020). Sotsial'ni innovatsiyi yak stratehichnyy napryam rozvytku innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukrayini ta finansovyy mekhanizm yikh realizatsiyi [Social innovations as a strategic direction of innovation

development in Ukraine and the financial mechanism of their implementation]. Innovatsiyna ekonomika – Innovative economy, 1-2. 15-24.

16. Manuilova K. V. (2018). Zasady detsentralizatsiyi v publichniy vladi zaporiz'kykh kozakiv [Principles of decentralization in the public power of the Zaporozhian Cossacks]. Vcheni zapysky Tavriys'koho natsional'noho universytetu imeni V. I. Vernads'koho. Seriya : Derzhavne upravlinnya – Scientific notes of Tavriya National University named after VI Vernadsky. Series: Public Administration, 29(68), 1. 205-209.

17. Purtskhvanidze O. V. (2019). Osoblyvosti protsesu planuvannya diyal'nosti terytorial'noyi hromady [Features of the process of planning the activities of the territorial community]. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok – Public administration: improvement and development, 11. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1523.

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Васильєва Олена Олексіївна, доктор економічних наук, доцент, член-кореспондент Академії економічних наук України, декан факультету міжнародного туризму та економіки Національного університету «Запорізька політехніка»,
вул. Жуковського, 64, Запоріжжя 69063, Україна
e-mail: olena.vasilyeva@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2859-3592
Researcher ID: AAN-9617-2021

Горошкова Лідія Анатоліївна, доктор економічних наук, доцент, академік Академії економічних наук України, професор кафедри екології Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
вул. Григорія Сковороди, 2, Київ 04655, Україна
e-mail: goroshkova69@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-7142-4308
Researcher ID: D-6527-2019

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Васильева Елена Алексеевна, доктор экономических наук, доцент, член-корреспондент Академии экономических наук Украины, декан факультета международного туризма и экономики Национального университета «Запорожская политехника»,
ул. Жуковского, 64, Запорожье 69063, Украина
e-mail: olena.vasilyeva@gmail.com

Горошкова Лидия Анатольевна, доктор экономических наук, доцент, академик Академии экономических наук Украины, профессор кафедры экологии Национального университета «Киево-Могилянская академия»,
ул. Григория Сковороды, 2, Киев 04655, Украина
e-mail: goroshkova69@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHORS

Vasyl'yeva Olena, D. Sc. in Economics, Dean of the Faculty of International Tourism and Economics, National University «Zaporizhzhia Polytechnic»,
64 Zhukovsky Str., Zaporizhzhia 69063, Ukraine
e-mail: olena.vasilyeva@gmail.com

Horoshkova Lidiia, D. Sc. in Economics, Professor of the Department of Environmental Studies, National university of «Kyiv-Mohyla academy»,
2 Skovorody Str., Kyiv 04070, Ukraine
e-mail: goroshkova69@gmail.com

УДК 368 https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-53-23-36

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ: АКТУАЛЬНОСТЬ СОЗДАНИЯ, МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ, СИТУАЦИЯ В ЛАТВИИ

Меньшиков В. В.,
Ружа О. П.

Университет, понимаемый упрощенно как заведение, представляющее систему высшего образования, отличается долговечностью. Однако и она подвергалась эволюции на рубеже веков под влиянием различных условий. В результате появляются различные модели университета, и наиболее перспективная из них теперь известна как предпринимательский университет. Данная модель предполагает большую открытость вуза к социально-экономической среде, гибкую адаптацию к потребности клиентов, стейкхолдеров и рынка, рыночная конкурентоспособность, основанная на

© **Меньшиков В. В., Ружа О. П., 2022**